

ГЕНЕЗИС НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ТЕОРІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

©2024 ДЕМЧЕНКО О. В.

УДК 330.342
JEL: A13; B1; B2; J20; J24

Демченко О. В. Генезис наукових підходів до теорії людського капіталу

Стаття присвячена розкриттю основних тенденцій у наукових поглядах на категорію «людський капітал» і розвитку теоретичних засад дослідження людського капіталу. Дослідження генезису наукових підходів до теорії людського капіталу є критичним для розуміння її еволюції та визначення напрямків подальшого розвитку. Побудовано хронограму історичних етапів еволюції теорії «людського капіталу» в рамках провідних шкіл економічної теорії. Визначено, що складність зв'язку людини та праці, яку вона виконує, спричинена його суб'єктно-об'єктністю: людина – суб'єкт процесу праці, оскільки самостійно визначає, що робити, з чого робити і для чого робити; водночас людина – об'єкт процесу праці, оскільки головним завданням суспільного виробництва є задоволення людських потреб. Саме ця складність обумовлює численні протиріччя, що закономірно виникають у процесі виробництва. Вони ж є причиною триваючої дискусії щодо суті людського капіталу, його призначення та факторів, що його формують. Обґрунтовано, що головним фактором формування людського капіталу є інвестиції в носія людського капіталу – людину. Значення інвестицій у людський капітал настільки велике, що вони перевищують інвестиції в основний капітал. Узагальнено, що фундаментальною основою процесу суспільного виробництва, без якої він неможливий у принципі, є людська праця. Теоретичне обґрунтування категорії «людський капітал» пройшло довгий історичний шлях розвитку. Науково-технічний прогрес і гуманізація суспільних відносин стали головними чинниками трансформації фактора виробництва «робоча сила» у фактор виробництва «людський капітал». Узагальнено, що людський капітал – це детермінований науково-технічним прогресом і гуманізацією суспільних відносин сформований у результаті інвестицій запас здоров'я, знань, умінь, навичок, здібностей, мотивацій, який забезпечує отримання доходу їх носію, сприяє зростанню продуктивності праці та добробуту суспільства.

Ключові слова: економічні школи, капітал, робоча сила, людський капітал, теорія людського капіталу.

Рис.: 1. Формул.: 1. Бібл.: 37.

Демченко Олександр Вікторович – кандидат економічних наук, докторант кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом, Одеський національний технологічний університет (вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна)

E-mail: sr7000388@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0796-7164>

UDC 330.342
JEL: A13; B1; B2; J20; J24

Demchenko O. V. Genesis of Scientific Approaches to the Theory of Human Capital

The article is devoted to the disclosure of the main trends in scientific views on the category of «human capital» and the development of the theoretical foundations of the study of human capital. The study of the genesis of scientific approaches to the theory of human capital is critical for understanding its evolution and determining the directions for further development. A chronogram of the historical stages of evolution of the theory of «human capital» within the framework of the leading schools of economic theory has been built. It is defined that the complexity of the connection between a person and the performed labor is caused by its subject-objectivity: a person is a subject of the labor process, independently determining what to do, from what to do and for what to do; at the same time, a person is an object of the labor process, since the main task of social production is to satisfy human needs. It is this complexity that causes numerous contradictions that naturally arise in the production process. They in turn are the reason for the ongoing debate about the essence of human capital, its purpose and the factors that form it. It is substantiated that the main factor in the formation of human capital is investment in the carrier of human capital – a human person. The importance of investment in human capital is so great that it exceeds investment in fixed capital. It is generalized that the fundamental basis of the process of social production, without which this process is impossible in principle, is human labor. The theoretical substantiation of the category of «human capital» has come a long historical way of development. Scientific and technological progress and humanization of social relations have become the main factors in the transformation of the factor of production «labor force» into the factor of production «human capital». It is summarized that human capital is a reserve of health, knowledge, skills, abilities, motivations, determined by scientific and technological progress and humanization of social relations, formed as a result of investments, which provides income to their bearer, contributes to the growth of labor productivity and well-being of society.

Keywords: economic schools, capital, workforce, human capital, human capital theory.

Fig.: 1. Formulae: 1. Bibl.: 37.

Demchenko Oleksandr V. – PhD (Economics), Candidate on Doctor Degree of the Department of Trade Entrepreneurship, Commodity Science and Business Management, Odesa National University of Technology (112 Kanatna Str., Odesa, 65039, Ukraine)

E-mail: sr7000388@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0796-7164>

Дослідження генезису наукових підходів до теорії людського капіталу є ключовим для розуміння еволюції ідей та концепцій у цій галузі, що дозволяє відслідковувати етапи розвитку думок від класичних політичних економістів

до сучасних науковців, що, своєю чергою, сприяє усвідомленню зміни в підходах і парадигмах. Варто відмітити, що аналіз генезису дозволяє виявити ключові впливи, які формували концепції людського капіталу, такі як економічні, соціальні,

історичні та культурні фактори, допомагає виявити невіршені питання та прогалини в попередніх дослідженнях, що важливо для подальшого розвитку теорії. Вивчення етапів розвитку теорії може сприяти ідентифікації та аналізу трендів у дослідженнях людського капіталу, дозволяє розкрити вплив політичних, інституційних та економічних контекстів на формування та розвиток теоретичних концепцій. Варто розуміти, що аналіз генезису може стимулювати нові підходи та перспективи в дослідженні людського капіталу, що сприяє його постійному інноваційному розвитку. Таким чином, дослідження генезису наукових підходів до теорії людського капіталу є критичним для розуміння її еволюції та визначення напрямків подальшого розвитку. Це дозволяє виявити ключові впливи, невіршені питання, тренди та виклики, що визначають сучасний контекст досліджень у галузі людського капіталу, сприяючи формулюванню більш комплексного та обґрунтованого підходу до вивчення цієї проблематики.

Теоретичну базу для дослідження людського капіталу заклали класики політичної економії Петті В., Сміт А., Рікардо Д., МакКаллох Дж., Маркс К., Енгельс Ф., Каутський К., Вальрас Л., Маршалл А., Шульц Т., Мінсер Дж., Беккер Г., Ліст Ф., Коммонс Дж., Коуз Р., Норт Д. та інші. Разом із тим, розвиток теоретичної бази дослідження розуміння людського капіталу в економічній науці залишається надважливим, оскільки дозволяє не лише поглибити наші знання про фактори, що впливають на економічний розвиток і соціальний прогрес, а й сприяє розробці більш ефективних стратегій управління зайнятістю та розвитком людських ресурсів.

Метою статті є узагальнення тенденцій в наукових поглядах на категорію «людський капітал» і виявлення особливостей і розвиток теоретичних підходів до визначення сутності людського капіталу.

Для того, щоб з'ясувати місце та роль людського капіталу в системі суспільного виробництва, необхідно дати відповідь на такі питання: що таке людський капітал? Від чого він залежить? Для чого він потрібен?

Для обґрунтування відповіді на питання «що таке людський капітал» необхідно відслідкувати історичні етапи розвитку теорії людського капіталу.

Історично першою європейською школою економічної теорії, що заклала фундамент розуміння ролі людської праці як ключового фактора багатства окремого індивіда та країни загалом була класична школа (рис. 1).

Яскравий представник німецької історичної школи Фрідріх Ліст сформував фундаментальну доктрину, згідно з якою справжнім багатством на-

ції є повний і різнобічний розвиток її продуктивної сили – людини, а не поточна обмінна вартість. Наприклад, економічна освіта людини має бути важливішою за негайне виробництво вартості, й, можливо, було б правильно, щоб одне покоління пожертвувало своїми здобутками та насолодою заради забезпечення сили та навичок майбутнього. Ф. Ліст одним із перших ввів у науковий обіг категорію «розумовий капітал» – як ключовий фактор багатства нації. Він справедливо вважав, що такий капітал формується в процесі поєднання освіти, науки та прогресивного виробничого досвіду. А також задовго до формування інноваційної економіки вказував на безальтернативність науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт як чинника найвищої результативності виробництва та багатства народу [5].

Під робочою силою, або здатністю до праці, К. Маркс і Ф. Енгельс пропонують розуміти сукупність фізичних і духовних здібностей, які має жива особистість людини та які вона пускає в хід кожного разу, коли виробляє які-небудь споживні вартості [6, с. 165]. Обґрунтовуючи відмінності в якості робочої сили як прообраз майбутньої категорії «людський капітал», К. Маркс розрізняє просту, середню та більш складну робочу силу.

Ключовою заслугою представників школи традиційного (раннього) інституціоналізму є доповнення теорії поведінки споживача моделлю ірраціонального демонстративного споживання (Т. Веблен «Теорія бездіяльного класу») та формування теорії угод (транзакцій) (Дж. Р. Коммонс «Економіка колективних дій» [7]).

У головній праці свого життя Т. Веблен намагається з'ясувати місце та значення так званого бездіяльного класу як економічного фактора в житті сучасного автором буржуазного суспільства. Він аналізує і піддає критиці ідеологію та психологію представників пустопорожніх (бездіяльних, поза межами суспільного виробництва) класів, які вважали, що володіння великою власністю є головною ознакою престижності та більш високого положення в суспільстві [8].

У рамках школи сучасного (нового) інституціоналізму Р. Коузом було доведено теорію угоди (транзакцій) [9], що отримала своє продовження в працях Д. Норта.

Слід відмітити, що праці як ранніх, так і нових інституціоналістів не були сфокусовані на дослідженні закономірностей розвитку та вдосконалення виробничого фактора «робоча сила» та його переродження в «людський капітал». Радше це були додаткові результати їх досліджень, що виявили вплив якісних (інтелектуальних) характеристик

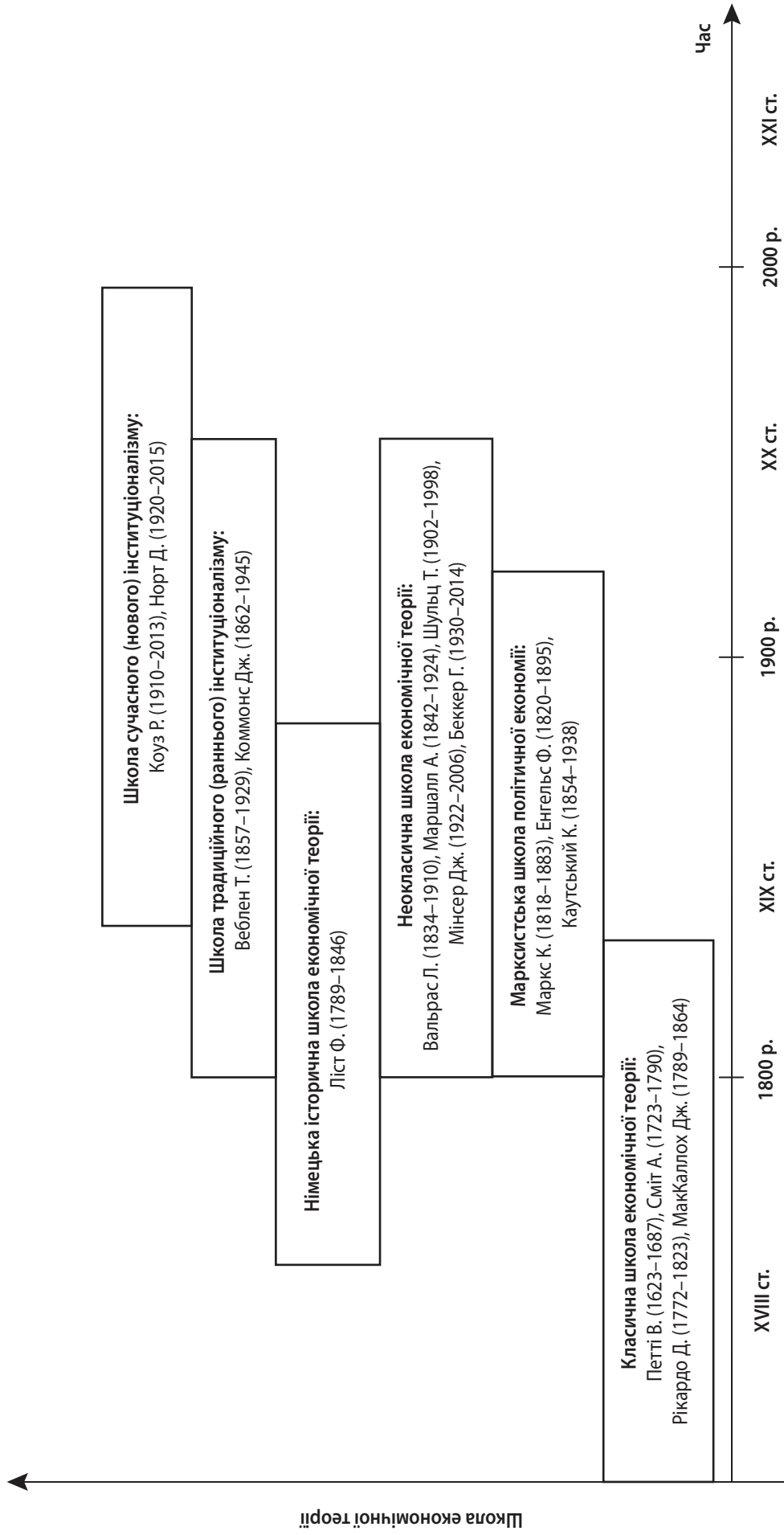

Рис. 1. Хронограма історичних етапів еволюції теорії людського капіталу в рамках провідних шкіл економічної теорії

Джерело: побудовано автором на основі узагальнення джерел [1–4] та власних досліджень.

учасників трансакційних угод на кінцеві результати суспільного виробництва.

Ми не випадково залишили опис внеску неокласичної школи економічної теорії на формування теорії людського капіталу на кінцевий етап дослідження представленої хронології, хоча в історичному порядку вона йде паралельно із марксистською школою політичної економії (див. рис. 1). Адже, як справедливо відмічають А. М. Хімченко та Т. А. Лех, класичне трактування теорії людського капіталу сформульовано в роботах американських учених-неокласиків, представників так званої «чиказької школи» – Г. С. Беккера, Дж. Мінсера, Т. Шульца, які довели, що система освіти – така сфера діяльності, де фінансовий капітал перетворюється в людський [2]. З цього приводу О. О. Стрижак цілком слушно зауважує, що заслуга популяризації та розповсюдження основних положень теорії людського капіталу по праву належить Г. С. Беккеру, який теоретично обґрунтував людський капітал як економічну категорію; виділив спеціальні та загальні інвестиції в людину; здійснив статистично коректний підрахунок економічної ефективності освіти, тобто кількісну оцінку вкладень у людину, і порівняв їх з рентабельністю фірм; виконав перехід від поточних показників до показників, що охоплюють весь життєвий цикл (довічні заробітки); виділив інвестиційні аспекти в поведінці агентів на ринку праці; обґрунтував необхідність визнання людського часу як ключового економічного ресурсу; пояснив структуру розподілу особистих доходів, вікової динаміки заробітків, нерівності в оплаті чоловічої та жіночої праці тощо [4].

Не менш яскравою постаттю в розвитку теорії людського капіталу є Теодор Шульц. У своїй праці «Інвестиції в людський капітал» він доводить, що знання та навички є формою капіталу, а інвестиції в людський капітал приводять до збільшення як економічного результату суспільного виробництва загалом, так і доходів окремих працівників зокрема. Вчений зосереджується на заохоченні людей поліпшувати свою освіту, щоб підвищити рівень продуктивності праці. Він стверджує, що якби люди це робили, вони мали б набагато більше можливостей для поліпшення свого економічного становища [10].

Складність зв'язку людини та праці, яку вона виконує, спричинена його суб'єктно-об'єктністю: людина – суб'єкт процесу праці, оскільки самостійно визначає що робити, з чого робити і для чого робити; людина – об'єкт процесу праці, оскільки головним завданням суспільного виробництва є задоволення людських потреб.

Саме ця складність обумовлює численні протиріччя, що закономірно виникають у процесі виробництва. Вони ж є причиною триваючої дискусії щодо суті людського капіталу, його призначення та факторів, що його формують. З цього приводу В. Ю. Лисак справедливо зауважує: «На основі проведених досліджень та критичного аналізу різних підходів щодо формування поняття «людський капітал» та його складових (активів) можна дійти висновку, що серед науковців не існує єдиного підходу щодо розгляду даної проблеми... Науковці схильні розглядати знання, уміння, здоров'я, кваліфікацію, якими володіє персонал, як важливі компоненти людського капіталу» [11].

На думку М. Г. Чобітько: «Людський капітал – капітал, який індивідууму потенційно здатний не тільки приносити матеріальний прибуток, а й ефективно сприяти соціальному і духовному розвитку держави, ґрунтується на вроджених інтелектуальних здібностях і таланті, а також знаннях і практичних навичках, отриманих в процесі навчання, освіти і практичної діяльності людини, і є найбільшою цінністю» [12]. Ми не зовсім погоджуємося з першою половиною даного визначення, адже, на нашу думку, людський капітал не є цінністю в собі – його головне завдання – приносити дохід. У даному контексті Г. О. Кундеева цілком справедливо відмічає, що людина стає капіталом, тільки будучи суб'єктом економічної діяльності, тобто коли здійснені інвестиції починають працювати та приносити прибуток [13].

А. В. Семикіна та А. В. Мельнік вважають за доцільне розглядати формування та розвиток людського капіталу на різних рівнях національної економіки. Зокрема, вони вважають, що людський капітал регіону – це сукупність якісних характеристик зайнятого населення регіону, яка відображає здатність до продуктивної праці та освітньо-професійного розвитку, реалізація яких у трудовій діяльності забезпечує отримання доходу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності працівників, суб'єктів господарювання та регіону загалом [14]. Аналогічну ідею знаходимо в О. В. Кліменкової: «Людський капітал регіону – це людський капітал, який розвивається на регіональному рівні цілеспрямовано з урахуванням потреб і особливостей території, на основі створення відповідних умов (економічних, соціальних, інфраструктурних, етнокультурних тощо)» [15], А. Ю. Шахно: «Формування й розвиток людського капіталу та ефективне управління ним відбуваються на таких рівнях: особистісний, мікрорівень, макрорівень, мезарівень, глобалізаційний (транснаціональний)» [16] та О. Б. Бутніка-Сіверського [17]. У даному контексті

О. М. Носик вважає, що слід зазначити, що виходячи з рівнів економіки необхідно розрізняти людський капітал особистості (індивідуальний), фірми (корпоративний), галузей і регіонів (галузево-регіональний), країни (національний) [18]. Натомість Л. Б. Артеменко пропонує розрізняти п'ять підходів до визначення сутності «людський капітал»: 1) особистісний; 2) ресурсний; 3) інвестиційний; 4) синергетичний; 5) інноваційний [19].

Ієрархічний підхід до визначення сутності категорії «людський капітал» пропонує і Д. М. Утеченко: «...Під терміном людський капітал необхідно розуміти сукупність фізичних, духовних, професійних, підприємницьких, творчих здібностей, навичок, досвіду, умінь, здоров'я, моральних якостей, які супроводжують людину протягом життя та приносять дохід їй, підприємству, регіону та суспільству. Основними складовими людського капіталу є здоров'я, знання, талант, інформаційна культура, творчість (інноваційність), досвід, навички, мотивація, віртуальна мобільність» [20].

О. Ю. Самборська, Т. В. Колесник, Л. М. Пронько вважають, що людський капітал – це сформований і розвинутий у результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці та впливає на збільшення доходу власника, прибутку підприємства та зростанню національного багатства [21].

На думку О. О. Каменської, людський капітал – це сукупність усіх продуктивних якостей працівника, тобто це поняття включає придбані знання, навички, а також мотивацію й енергію, що використовують для виробництва економічних благ [22].

Г. К. Яловий дає досить розлоге визначення досліджуваної категорії: «Людський капітал – форма організації функціонування і розвитку продуктивних сил людини, яка включена в систему соціально-орієнтованої ринкової економіки в якості вирішального елемента суспільного відтворення і провідного фактора економічного зростання. Він включає знання, запас інформації, вміння, навички, досвід, професіоналізм, фізичне і духовне здоров'я, освіту, природні особливості і таланти, духовні якості, потенційні можливості, здатність людини до участі у процесі виробництва, яка у процесі взаємодії з іншими робітниками підприємства позитивно впливають на економічні результати» [23].

О. М. Скібіцький і В. О. Липчанський роблять спробу формалізувати категорію «людський капітал», пропонуючи таку формулу:

$$LK = K_3 + K_K + K_O, \quad (1)$$

де LK – людський капітал;
 K_3 – капітал здоров'я;
 K_K – капітал культури;
 K_O – капітал освіти [24].

Проте, на нашу думку такий підхід має кілька вад: 1) у формулі не враховано оцінку капіталізації показника за рахунок виробничого досвіду, можливостей трудової міграції, мотивації, інформаційного забезпечення тощо; 2) у формулі відсутні вагові коефіцієнти, які мали б обов'язково бути, оскільки важко погодитися, що, наприклад, фактор «капітал культури» має таку ж вагу, як і фактор «капітал освіти»; 3) видається сумнівною можливість обґрунтування кількісних характеристик функції та факторів у запропонованому вигляді.

Д. П. Мельничук під людським капіталом пропонує розуміти: «...Економічний актив, що формується в результаті інвестицій шляхом набуття знань та доцільної видозміни продуктивних спроможностей індивіда (трудового колективу, суспільства в цілому) та є формою представлення останніх в ході трудової діяльності, яка забезпечує певний дохід учасникам інвестиційно-виробничого процесу» [25, с. 173].

В Українському Інституті Майбутнього вважають, що людський капітал – це сукупність знань, навичок та досвіду людей, їх економічна цінність, перспективність і відповідність як нинішнім потребам суспільства, так і майбутнім [26].

Одна з найбільш авторитетних вітчизняних дослідниць людського капіталу, О. А. Грішнова, вважає, що необхідно розрізняти людський, інтелектуальний та соціальний капітал. При цьому, на думку вченої, під людським капіталом слід розуміти сформований і розвинутий у результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці та завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національного доходу [27].

Головним фактором формування людського капіталу є інвестиції в носія людського капіталу – людину. Як відмічає Н. М. Бенько: «Людський капітал – це невід'ємний від людини актив, який може набуватися тільки шляхом інвестицій в людину» [28].

М. Г. Олієвська вважає, що основними інвестиціями в людський капітал з боку суб'єктів господарювання є заробітна плата та виплати за пільгами співробітникам, оплата праці тимчасових працівників, витрати відплинності кадрів та відсутності працівників; окрім того, підприємства інвестують участь працівників у курсах підвищення кваліфіка-

ції, розвиток і будівництво фізкультурних та оздоровчих центрів, лікування та профілактичні заходи, утримання дитячих дошкільних закладів [29].

Під інвестиціями в людський капітал А. Трушлякова пропонує розуміти цілеспрямовані витрати на розвиток окремої людини або групи людей у грошовій або будь-якій формі; це можуть бути витрати на освіту громадян, охорону здоров'я, пересявання або мобільність тощо [30].

Продовжуючи започатковану Г. С. Беккером традицію щодо ролі сім'ї у формуванні людського капіталу, І. Б. Яців справедливо відмічає: «Домогосподарства виступають одним із основних інвесторів людського капіталу. Вони забезпечують накопичення цього цінного ресурсу через формування у членів домогосподарств основ соціальної поведінки, здобуття ними загальної й професійної освіти, підтримку працездатності на основі вкладень у власне здоров'я та відпочинок, розвиток трудової мобільності. Домогосподарства здійснюють інвестиції в людський капітал у грошовій формі... та у формі витрат часу» [31].

О. В. Копил пропонує таке визначення інвестицій у людський капітал: «Це всі види витрат, які здійснюються у грошовій, матеріальній або нематеріальній формі та мають безпосередній або опосередкований вплив у майбутньому на професійне зростання та/або підвищення продуктивності праці працівника» [32]. Проте авторка не пояснює, що таке «професійне зростання» і чим воно відрізняється від підвищення продуктивності праці.

Досить суперечливе визначення пропонує О. В. Сем'ян: «Людський капітал як результат інвестицій та нагромадження у вигляді знань, навичок, здібностей, здоров'я, психологічних якостей людини використовується для отримання корисного результату за допомогою інтелектуальної праці. Вона на відміну від фізичної викликає здійснення постійних, заздалегідь визначених дій...» [33]. По-перше, людський капітал використовується не лише у сфері інтелектуальної праці. По-друге, важко погодитися з твердженням, що фізична праця виконується як непостійні, заздалегідь невизначені дії.

О. А. Грیشнова пропонує таке визначення інвестицій у людський капітал: «Інвестиції в людський капітал – це стратегічно орієнтовані витрати коштів інвесторів, а також часу та зусиль людини на формування та розвиток її продуктивних характеристик (здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивації, соціальної відповідальності) з метою підвищення ефективності їх використання і, як результат, отримання економічних та соціальних переваг як їх власником і його нащадками, так і іншими інвесторами» [34, с. 28]. З таким підходом не зовсім

погоджується Ю. Ю. Точиліна, яка відмічає: «Проте необхідно зазначити, що інвестування в людський капітал як один із чинників виробництва дещо відрізняється від інших напрямів. Головна відмінність полягає у тому, що розвиток та підтримка на належному рівні людського капіталу потребують постійних інвестицій, проте результат від таких вкладень можна отримати лише через деякий час» [35]. На нашу думку, це не зовсім коректне твердження. Адже час, який необхідний для окупності інвестицій, – це їх загальна характеристика.

Значення інвестицій в людський капітал настільки велике, що вони перевищують інвестиції в основний капітал. Як відмічає М. С. Кривцова: «Наразі світова наука і практика знаходяться у пошуках доказів переваги інвестицій в людський капітал порівняно з інвестиціями в основний капітал. Це співвідношення характеризується різноманітними пропорціями, але найчастіше – 0,6/0,4 з перевагою інвестицій у людський капітал...» [36].

Загалом, як справедливо відмічають Ю. М. Лопатинський, З. І. Кобеля та І. Г. Шелюжак: «Формування людського капіталу – це довгостроковий та безперервний процес вкладання часу, коштів і зусиль у конкретну людину, яка прагне розвиватися й опанувати нові знання та вміння з метою використання їх у своїй трудовій діяльності. Інвестиції в людський капітал можуть здійснюватися як і самою особою, так і інвестором...» [37].

ВИСНОВКИ

Отже, формування людського капіталу почалося задовго до його оформлення у вигляді теорії та відповідного визначення досліджуваної наукової категорії. Цей процес стартував з моменту початку суспільного виробництва. Розвиток останнього є результатом прогресу продуктивних сил і виробничих відносин. Матеріальною основою прогресу продуктивних сил є зміна кількісних та якісних характеристик ключових факторів виробництва – землі, праці, капіталу, підприємницької здатності – та способів їх використання. Разом із тим, фундаментальною основою процесу суспільного виробництва, без якої він неможливий у принципі, є людська праця.

Теоретичне обґрунтування категорії «людський капітал» пройшло довгий історичний шлях розвитку. Науково-технічний прогрес та гуманізація суспільних відносин стали головними чинниками трансформації фактора виробництва «робоча сила» у фактор виробництва «людський капітал». Людський капітал – це детермінований науково-технічним прогресом і гуманізацією суспільних відносин сформований у результаті інвестицій за-

пас здоров'я, знань, умінь, навичок, здібностей, мотивацій, який забезпечує отримання доходу їх носію, сприяє зростанню продуктивності праці та добробуту суспільства. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Трофімчук Т. М. Генезис теорії людського капіталу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. Вип. 16. С. 29–34. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/16-2016/8.pdf>
2. Хімченко А. М., Лех Т. А. Генезис теорії людського капіталу. *Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>
3. Терещенко Д. А. Генезис наукових підходів до теорії людського капіталу. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 4. С. 90–101. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-4-90-101>
4. Стрижак О. О. Теорія людського капіталу: формування наукової концепції. *Економіка розвитку*. 2012. № 1. С. 24–31. URL: <http://surl.li/ouvkrb>
5. Ліст Ф. Національна система політичної економії / пер. М. Гавриш. Київ : Наш формат, 2021. 368 с.
6. Маркс К. Капітал. Критика політичної економії // Твори / пер. з 2-го рос. вид. Київ : Держполітвидав, 1963. Т. 23. 847 с.
7. Commons J. R. The economics of collective action. University of Wisconsin Press, 1970. 382 p.
8. Veblen T. The Theory of Leisure Class. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 194 p.
9. Coase R. H. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937. Vol. 4. Iss. 16. P. 386–405. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>
10. Schultz T. W. Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research. Free Press, 1971. 272 p.
11. Лисак В. Ю. Актуальні питання щодо формування активів людського капіталу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 9. Ч. 2. С. 47–51. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/64.pdf
12. Чобітько М. Г. Формування людського капіталу засобами освіти. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2019. № 18. С. 54–65. DOI: [10.33813/2224-1213.18.2019.6](https://doi.org/10.33813/2224-1213.18.2019.6)
13. Кундєєва Г. О. Капітал здоров'я як базовий компонент людського капіталу. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2020. Т. 26. № 2. С. 100–109. DOI: [10.24263/2225-2924-2020-26-2-10](https://doi.org/10.24263/2225-2924-2020-26-2-10)
14. Семикіна А. В., Мельник А. В. Людський капітал: реалії та перспективи відтворення та використання в економіці регіону. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 4. С. 60–68. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2017/No4/60.pdf>
15. Кліменкова О. В. Формування людського капіталу регіону: сутність процесу та чинники впливу. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 2–3. С. 72–80. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2-3\(70-71\).2019.72-80](https://doi.org/10.33987/vsed.2-3(70-71).2019.72-80)
16. Шахно А. Ю. Управління розвитком людського капіталу бізнес-структур. URL: <http://surl.li/ixqjme>
17. Бутнік-Сіверський О. Б. Ідентифікація людського капіталу в сфері інтелектуальної власності. *Проблеми підготовки фахівців з інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в Україні : матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 27–29 квітня 2015 р.). Київ, 2015. С. 58–63. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f63af3b4-0d67-4f8a-988c-8fdf0dd7e610/content>
18. Носик О. М. Форми людського капіталу: головні підходи до визначення. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 3. С. 149–158. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-149-158.pdf>
19. Артеменко Л. Б. Людський капітал: наукові підходи та стан формування в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2016. Т. 50. № 1. С. 22–31. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/50/79.pdf>
20. Утеченко Д. М. Методичні підходи до трактування поняття «людський капітал». *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 68–72. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/11_2018/14.pdf
21. Самборська О. Ю., Колесник Т. В., Пронько Л. М. Ретроспектива дефініції сутності людського капіталу і його змісту. *Інноваційна економіка*. 2021. № 5–6. С. 43–50. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.5-6.6](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.6)
22. Каменська О. О. Проблеми формування людського капіталу промислового підприємства. *Збірник наукових праць ДонНАБА*. 2016. Вип. 4. С. 31–39. URL: https://donnaba.edu.ua/journal/imj_ages/2016-5/2016-05_31-39.PDF
23. Яловий Г. К. Теорія людського капіталу як методологія формування інноваційної системи. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. Вип. 12. С. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.12.2015.43884>
24. Скібіцький О. М., Липчанський В. О. Інвестування людського капіталу: освітній ракурс. *Центральноукраїнський науковий вісник. Серія «Економічні науки»*. 2020. Вип. 4. С. 130–144. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4\(37\).130-144](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4(37).130-144)
25. Мельничук Д. П. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія. Житомир : Полісся, 2015. 564 с.
26. Важливість розвитку людського капіталу у сучасному світі. Якою має бути стратегія України? *Український інститут майбутнього*. 18.06.2021.

- URL: <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-u-suchasnomu-svityakouu-maye-buty-strategiya-ukrayiny/>
27. Грішнова О. А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудо-ві відносини: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 34–42. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/db5e5bee-8e4b-40e4-9fc6-77ed-01b35f21/content>
  28. Бенько Н. М. Взаємозв'язок структури людського капіталу та інвестицій у людський капітал. *Бізнес Інформ*. 2020. № 10. С. 96–104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-96-104>
  29. Олієвська М. Г. Інвестиції в людський капітал з боку суб'єктів господарювання. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 20. С. 155–158. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n20/33.pdf>
  30. Трушлякова А. Інвестиції та розвиток людського капіталу в умовах діджиталізації економіки. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 173–179. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.173>
  31. Яців І. Б. Інвестиції домогосподарств України в людський капітал. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.9.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.5).
  32. Копил О. В. Інвестування в культуру як фактор розвитку людського капіталу та економічного зростання країни. *Фінансовий простір*. 2020. № 3. С. 53–64. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215159](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215159)
  33. Сем'ян О. В. Інтелектуалізація людського капіталу підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4. С. 141–145.
  34. Грішнова О. А. Інвестування в людський капітал у системі чинників забезпечення гідної праці : монографія. Київ : КНЕУ, 2015. 222 с.
  35. Точиліна Ю. Ю. Інвестування в людський капітал як запорука розвитку національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 42. С. 45–49. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/10.pdf
  36. Кривцова М. С. Людський капітал та продуктивність праці: взаємозв'язок та узгодженість. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 3. С. 151–161. URL: <http://surl.li/iyr5fi>
  37. Лопатинський Ю. М., Кобеля З. І., Шелюжак І. Г. Людський капітал як невід'ємний чинник соціально-економічного розвитку. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 829. С. 3–10. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/131/93>
- Scientific Approaches and Status of Formation in Ukraine]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 50, no. 1 (2016). <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/50/79.pdf>
- Benko, N. M. "Vzaiemozviazok struktury liudskoho kapitalu ta investytsii u liudskyy kapital" [Interrelationship between Human Capital Structure and Investment in Human Capital]. *Biznes Inform*, no. 10 (2020): 96-104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-96-104>
- Butnik-Siverskyi, O. B. "Identyfikatsiia liudskoho kapitalu v sferi intelektualnoi vlasnosti" [Identification of Human Capital in the Field of Intellectual Property]. *Problemy pidhotovky fakhivtsiv z intelektualnoi vlasnosti, informatsiino-analitychnoi ta innovatsiinoi diialnosti v Ukraini*. Kyiv, 2015. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f63af3b4-0d67-4f8a-988c-8fdf0dd7e610/content>
- Chobitko, M. H. "Formuvannia liudskoho kapitalu zasobamy osvity" [Human Capital Formation by Means of Education]. *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku*, no. 18 (2019): 54-65. DOI: [10.33813/2224-1213.18.2019.6](https://doi.org/10.33813/2224-1213.18.2019.6)
- Coase, R. H. "The Nature of the Firm". *Economica*, vol. 4, no. 16 (1937): 386-405. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x>
- Commons, J. R. *The economics of collective action*. University of Wisconsin Press, 1970.
- Hrshnova, O. A. "Liudskyy, intelektualnyi i sotsialnyi kapital Ukrainy: sutnist, vzaiemozviazok, otsinka, napriamy rozvytku" [Human, Intellectual and Social Capital of Ukraine: Essence, Relationship, Assessment, Directions of Development]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*, no. 1 (2014): 34-42. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/db5e5bee-8e4b-40e4-9fc6-77ed01b35f21/content>
- Hrshnova, O. A. *Investuvannia v liudskyy kapital u systemi chynnykiv zabezpechennia hidnoi pratsi* [Investing in Human Capital in the System of Factors for Ensuring Decent Work]. Kyiv: KNEU, 2015.
- Kamenska, O. O. "Problemy formuvannia liudskoho kapitalu promyslovoho pidpriemstva" [Problems of Forming of Human Capital of Industrial Enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats DonNABA*, iss. 4 (2016): 31-39. https://donna.edu.ua/journal/images/2016-5/2016-05_31-39.PDF
- Khimchenko, A. M., and Liekh, T. A. "Henezys teorii liudskoho kapitalu" [The Genesis of the Human Capital Theory]. *Efektivna ekonomika*, no. 5 (2012). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>
- Klimenkova, O. V. "Formuvannia liudskoho kapitalu rehionu: sutnist protsesu ta chynnyky vplyvu" [Human Capital Formation in the Region: Process Essence and Influence Factors]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 2-3 (2019): 72-80. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.2-3\(70-71\).2019.72-80](https://doi.org/10.33987/vsed.2-3(70-71).2019.72-80)

REFERENCES

Artemenko, L. B. "Liudskyy kapital: naukovy pidkhody ta stan formuvannia v Ukraini" [Human Capital:

- Kopyl, O. V. "Investuvannia v kulturu yak faktor rozvytku liudskoho kapitalu ta ekonomichnoho zrostantia krainy" [Investing in Culture as a Factor in the Development of Human Capital and Economic Growth of the Country]. *Finansovyj prostir*, no. 3 (2020): 53-64. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215159](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215159)
- Kryvtsova, M. S. "Liudskiy kapital ta produktyvnist pratsi: vzaiemozviazok ta uzgodzhenist" [Human Capital and Labor Productivity: Interconnection and Coherence]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 3 (2018): 151-161. <http://surl.li/iyrfsi>
- Kundieieva, H. O. "Kapital zdorovia yak bazoviy komponent liudskoho kapitalu" [Health Capital as the Basic Component of Human Capital]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnologiy*, vol. 26, no. 2 (2020): 100-109. DOI: [10.24263/2225-2924-2020-26-2-10](https://doi.org/10.24263/2225-2924-2020-26-2-10)
- List, F. *Natsionalna sistema politychnoi ekonomii* [National System of Political Economy]. Kyiv: Nash format, 2021.
- Lopatynskiy, Yu. M., Kobelia, Z. I., and Sheliuzhak, I. H. "Liudskiy kapital yak nevidiemnyi chynnyk sotsialno-ekonomichnoho rozvytku" [Human Capital as an Integral Factor of Socio-economic Development]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, iss. 829 (2020): 3-10. <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis/article/view/131/93>
- Lysak, V. Yu. "Aktualni pytannia shchodo formuvannia aktyviv liudskoho kapitalu" [Current Issues Concerning the Formation of Human Capital Assets]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, iss. 9, part 2 (2014): 47-51. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/64.pdf
- Marks, K. "Kapital. Krytyka politychnoi ekonomii" [Capital. Criticism of Political Economy]. In *Tvory*, vol. 23. Kyiv: Derzhpolitytydav, 1963.
- Melnichuk, D. P. *Liudskiy kapital: priorytety modernizatsii suspilstva u konteksti polipshennia yakosti zhyttia naseleння* [Human Capital: Priorities of Modernization of Society in the Context of Improving the Quality of Life of the Population]. Zhytomyr: Polissia, 2015.
- Nosyk, O. M. "Formy liudskoho kapitalu: holovni pidkhody do vyznachennia" [Forms of Human Capital: The Main Approaches to Defining]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, no. 3 (2014): 149-158. <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-149-158.pdf>
- Oliievska, M. H. "Investytsii v liudskiy kapital z boku subiektiv hospodariuvannia" [Investments in Human Capital by Business Entities]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»]*. *Seriya «Ekonomika»*, iss. 20 (2012): 155-158. <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2013/n20/33.pdf>
- Samborska, O. Yu., Kolesnyk, T. V., and Pronko, L. M. "Retrospektyva definitsii sutnosti liudskoho kapitalu i yoho zmistu" [A Retrospective of the Definition of the Essence of Human Capital and Its Content]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 5-6 (2021): 43-50. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.5-6.6](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.6)
- Schultz, T. W. *Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research*. Free Press, 1971.
- Semian, O. V. "Intelektualizatsiia liudskoho kapitalu pidpriemstva" [Intellectualization of Human Capital of the Enterprise]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 4 (2011): 141-145.
- Semykina, A. V., and Melnik, A. V. "Liudskiy kapital: realii ta perspektyvy vidtvorennia ta vykorystannia v ekonomitsi rehionu" [Human Capital: Realities and Prospects of Reproduction and Use in the Region's Economy]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 4 (2017): 60-68. <https://economics.net.ua/files/archive/2017/No4/60.pdf>
- Shakhno, A. Yu. "Upravlinnia rozvytkom liudskoho kapitalu biznes-struktur" [Management of Human Capital Development of Business Structures]. <http://surl.li/iqxjme>
- Skibitskiy, O. M., and Lypchanskiy, V. O. "Investuvannia liudskoho kapitalu: osvittii rakurs" [Human Capital Investment: an Educational Perspective]. *Tsentralnoukrainskiy naukovyi visnyk. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 4 (2020): 130-144. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4\(37\).130-144](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4(37).130-144)
- Stryzhak, O. O. "Teoriia liudskoho kapitalu: formuvannia naukovoї kontseptsii" [Human Capital Theory: Formation of Scientific Concept]. *Ekonomika rozvytku*, no. 1 (2012): 24-31. <http://surl.li/ouvkrb>
- Tereshchenko, D. A. "Henezys naukovykh pidkhodiv do teorii liudskoho kapitalu" [The Genesis of Scientific Approaches to the Human Capital Theory]. *Publitchne upravlinnia ta mytne administruvannia*, no. 4 (2019): 90-101. DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-4-90-101>
- Tochylina, Yu. Yu. "Investuvannia v liudskiy kapital yak zaporuka rozvytku natsionalnoi ekonomiky" [Investment in Human Capital as a Development of National Economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, iss. 42 (2019): 45-49. http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/10.pdf
- Trofimchuk, T. M. "Henezys teorii liudskoho kapitalu" [The Genesis of the Human Capital Theory]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, iss. 16 (2016): 29-34. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/16-2016/8.pdf>
- Trushliakova, A. "Investytsii ta rozvytok liudskoho kapitalu v umovakh didzhytalizatsii ekonomiky" [Investments and Development of Human Capital in the Conditions of Digitalization of Economy]. *Ekonomichniy analiz*, part 2, vol. 30, no. 1 (2020): 173-179. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.173>
- Utechenko, D. M. "Metodychni pidkhody do traktuvannia poniattia «liudskiy kapital»" [Methodical Ap-

proaches to the Interpretation of the Concept of "Human Capital"]. *Ahrosvit*, no. 11 (2018): 68-72. http://www.agrosvit.info/pdf/11_2018/14.pdf

"Vazhlyvist rozvytku liudskoho kapitalu u suchasnomu sviti. Yakoiu maie buty stratehiia Ukrainy?" [The Importance of Human Capital Development in the Modern World. What Should Be Ukraine's Strategy?]. *Ukrainskyi instytut maibutnyoho*. June 18, 2021. <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-u-suchasnomu-sviti-yakoyu-maye-buty-strategiya-ukrayiny/>

Veblen, T. *The Theory of Leisure Class*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016.

Yalovyj, H. K. "Teoriia liudskoho kapitalu yak metodolohiia formuvannia innovatsiinoi systemy" [The Human Capital Theory as the Methodological Base of Innovation System Formation]. *Ekonomichniy visnyk NTUU «KPI»*, no. 12 (2015): 20-28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.12.2015.43884>

Yatsiv, I. B. "Investysii domohospodarstv Ukrainy v liudskyi kapital" [Investments of Ukrainian Households in Human Capital]. *Efektivna ekonomika*, no. 9 (2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.9.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.5).

УДК 336.1
JEL: H63; H69; H81
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-15-20>

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ

©2024 КІРОВ Б. С.

УДК 336.1
JEL: H63; H69; H81

Кіров Б. С. Еволюція теоретичних підходів до дослідження боргової безпеки

Посилення глобалізації економічних відносин і необхідність постійного залучення ресурсів для фінансування збільшуваних потреб економіки, вимагають від держави системних і скоординованих дій для забезпечення фінансової стабільності та боргової безпеки. Запропонована наукова стаття присвячена актуальному питанню необхідності дослідження теоретичних основ боргової безпеки, яка останніми роками стала особливо актуальною для України через економічні та безпекові виклики. Мета статті полягає в поглибленому дослідженні економічної сутності поняття «боргова безпека» з урахуванням необхідності забезпечення соціально-економічного розвитку держави. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи наукові праці зарубіжних і вітчизняних учених, було розглянуто еволюцію підходів до поняття «боргова безпека». У результаті дослідження запропоноване авторське визначення цього поняття. Зокрема, боргову безпеку пропонується розглядати як оптимальний рівень боргового навантаження, що дозволяє підтримувати сталий соціально-економічний розвиток держави, формуючи внутрішній попит і необхідний непохитний рівень незалежності держави. Надмірне накопичення боргів може призвести до серйозних економічних проблем, таких як зростання вартості запозичень, зниження кредитного рейтингу та економічний спад. Тому перспективами подальших досліджень у даному напрямі є оцінка боргової безпеки, зокрема аналіз рівня боргового навантаження, виявлення потенційних загроз і ризиків та впровадження цілісної стратегії забезпечення боргової безпеки.

Ключові слова: боргова безпека, боргова стійкість, державний борг, методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, фінансова безпека.

Бібл.: 18.

Кіров Богдан Сергійович – аспірант, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)
E-mail: bogdankirov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5265-6058>

UDC 336.1
JEL: H63; H69; H81

Kirov B. S. Evolution of Theoretical Approaches to the Study of Debt Security

The strengthening of globalization of economic relations and the need to constantly attract resources to finance the growing needs of the economy require systematic and coordinated actions on the part of the State to ensure financial stability and debt security. The proposed scientific article is devoted to the topical issue of the need to study the theoretical foundations of debt security, which in recent years has become especially relevant for Ukraine due to economic and security challenges. The aim of the article is to conduct an in-depth study of the economic essence of the concept of «debt security» taking into account the need to ensure the socioeconomic development of the State. Analyzing, systematizing and summarizing the scientific works of foreign and domestic scientists, the evolution of approaches to the concept of «debt security» is considered. As a result of the study, the author's own definition of this concept is proposed. In particular, debt security is proposed to be considered as the optimal level of debt burden, which allows to maintain sustainable socioeconomic development of the State, forming domestic demand and the necessary unshakable level of independence of the State. Excessive debt accumulation can lead to serious economic problems, such as rising borrowing costs, credit rating downgrades, and economic downturns. Therefore, the prospects for further research in this direction are the assessment of debt security, in particular the analysis of the level of debt burden, the identification of potential threats and risks, and the introduction of a holistic strategy for ensuring debt security.